

LAKIALOITE 118/2009 vp

Laki rikoslain 24 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan rikoslakia muutettavaksi siten, että 24 lukuun lisätään uusi 10 a §, jossa säädetään seksuaalinen häirintä rangaistavaksi. Seksuaalinen häirintä rikkoo perusoikeutta ihmisarvon loukkaamattomuuteen, yhdenvertai-

suuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Kyseessä on yksilön perusoikeuksiin kohdistuva loukkaus, joka tulee saattaa rangaistavaksi.

PERUSTELUT

Seksuaalisen häirinnän määritelmä

Seksuaalinen häirintä on määritelty naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 7 §:ssä. Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmaisi. Määritelmä perustuu tasa-arvodirektiiviin 2002/73/EY, jolla Euroopan unioni on pyrkinyt puuttamaan seksuaaliseen häirintään työpaikalla.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä esimerkiksi seuraavin tavoin: sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, härskit puheet, kaksimieliset vitset sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset, pornoaineistot, seksuaalisesti värityneet kirjeet, sähköpostit, tekstiviestit tai puhelinsoitot,

fyysinen koskettelu ja sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset.

Seksuaalinen häirintä Suomessa

Suomalaisista naisista on vuoden 2008 tasa-arvobarometrin mukaan kahden viime vuoden aikana kokenut seksuaalista häirintää noin joka kolmas, miehistä 13 %. Eniten seksuaalista häirintää ovat kokeneet 15—34-vuotiaat naiset, joista puolet on joutunut seksuaalisen häirinnän kohteeksi kahden viime vuoden aikana. 35—54-vuotiaitten naisten kokema seksuaalinen häirintä on lisääntynyt selvästi kymmenen vuoden aikana. Vuonna 1998 tässä ikäryhmässä häirintää oli kokenut joka neljäs nainen, ja vuonna 2008 tämän ikäryhmän naisista jo joka kolmatta häirittiin seksuaalisesti.

Väestöliiton mukaan kahdeksaluokkalaisista tytöistä joka neljäs ja pojista joka viides on

kokenut vähintään ehdottelun tasoista seksuaalista häirintää. Varsinkin poikien on vaikea puhua kokemastaan häirinnästä. Erityisesti kehityksessä oleviin murrosikäisiin nuoriin kohdistuva seksuaalinen häirintä aiheuttaa huomattavasti vakavampia ja pitkäaikaisempia seurauksia kuin aikuiseen henkilöön kohdistuva. Häirintä loukkaa nuorta henkisesti ja fyysisesti sekä vaikeuttaa kehitystä. Uhri tuntee lähes aina häpeää ja syyttää tapahtuneesta itseään. Mahdollisia seurauksia ovat esimerkiksi opiskelukyvyn aleneminen, keskittymiskyvyn häiriintyminen sekä häpeän, syyllisyyden tai likaisuuden tunteet. Häirinnästä on kielteisiä seurauksia sekä häirinnän kohteelle että yhteisölle, jossa häirintä tapahtuu.

Lainsäädännöllinen tilanne

Työssä käyvää aikuista suojataan lainsäädännössä seksuaaliselta häirinnältä, sillä työnantaja on työturvallisuuslaissa velvoitettu ryhtymään toimenpiteisiin saatuaan tiedon työyhteisössä tapahtuvasta häirinnästä. Tasa-arvolakia ei sovelleta yksityiselämän piiriin, ja näin ollen suurin osa seksuaalisesta häirinnästä ei johda oikeustoimiin. Vaikka häirintä joissakin tapauksissa saattaa täyttää jonkin muun rikoksen, kuten kunnianloukkauksen tai lievän pahoinpitelyn, tunnusmerkistön, voimassa oleva lainsäädäntö ei kylliksi suojaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Seksuaalinen teko on rikoslaissa määritelty teoksi, jolla tekijä tavoittelee seksuaalista kiihostusta tai tyydytystä. Häirintä saattaa olla tällaisen teon valmistelua, mutta ei kuitenkaan vielä teon yritys. Useat seksuaalisviritteiset teot, joissa ei ole tekijän toiminnasta osoitettavissa seksuaalisen tyydytyksen tavoittelemista, olisivat olleet rangaistavia häirintänä.

Lastensuojelun Keskusliitto on vaatinut oikeusministeriötä ryhtymään toimiin lapsen seksuaalisen häirinnän kriminalisoimiseksi. Nykyinen lainsäädäntö ei anna poliisille selkeää mahdollisuutta puuttua häirintään, ellei ole osoitettavissa, että häiriköintiin sisältyy vähintään yritys seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Lapset jäävät

vaille lain suojaa esimerkiksi tilanteissa, joissa häirikkö terrorisoi lasta seksuaalissävyytteisin tai aggressiivisin viestein. Lainsäädännön puutteellisuuden vuoksi lasten häirintään puuttuminen on johtanut asiassa toimineen vanhemman kunnianloukkaustuomioon ja häiritsijä on saanut vahingonkorvauksia. Rikoslain mukaan sukupuoli-siveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito on rangaistavaa, mutta lapsen sanallinen ahdistelu tai koskettelukaan ei sitä ole, ellei tekijän osoiteta tavoitelleen seksuaalista kiihottumista.

Suomi on sitoutunut toteuttamaan kansallisella tasolla YK:n neljännessä maailmankonferenssissa hyväksytyyn Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman, joka hyväksyttiin naisten aseman edistämiseksi. Pekingin julistuksessa todetaan, että naisiin kohdistuva väkivalta sisältää seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun. Sopimusvaltioiden tulee julistuksen mukaan säätää ja tehostaa oikeudellisia seuraamuksia naisiin ja tyttöihin kodeissa, työpaikoilla, yhteisöissä ja yhteiskunnassa minkä tahansa väkivallan muodossa kohdistuneiden väärinkäytösten rankaisemiseksi ja oikaisemiseksi. Jokaisella on sukupuolesta riippumatta oikeus oman kehonsa koskemattomuuteen niin fyysisellä kuin psyykkiselläkin tasolla.

Häirinnän tunnistaminen

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyvä rangaistussäännösten tarkkarajaisuusvaatimus edellyttää, että rangaistavaksi säädetty menettely on riittävän tarkasti kuvattu rangaistussäännöksessä. Häirinnän määrittelemistä ja toteen näyttämistä voidaan pitää vaikeana.

Euroopan yhteisöjen komissio antoi kesäkuussa 2008 Suomelle perustellun lausunnon, jossa edellytettiin tasa-arvolakiin nimenomaisia häirinnän ja sukupuolisen häirinnän määritelmiä. Suomi perusteli komissiolle antamassaan vastauksessa, että sukupuoleen perustuva häirintä ja seksuaalinen häirintä ovat yleisesti tunnettuja käsitteitä, joiden merkitys on ymmärrettävissä ilman nimenomaista määrittelyä. Tasa-arvolain valmistelussa (HE 90/1994 vp) todettiin

tekijän tietoisuuden merkityksestä seuraavasti: "Sukupuolista häirintää tai ahdistelua käyttäytyminen on silloin, kun tekijä tietää tai tavanomaista harkintaa käyttäen hänen olisi pitänyt tietää, että hänen käyttäytymisensä tai menettelynsä muuten ei ole toivottua." Tasa-arvolakiin kirjatun seksuaalisen häirinnän määritelmän on todettu lisäävän oikeusvarmuutta ja parantavan oikeusturvaa (TyVM 4/2009 vp). Rikoslakiin

kirjattuna vaikutus laajenee. Kun häirintä on mahdollista määritellä ja näyttää toteen työelämässä, se on mahdollista myös rikosoikeudellisesti.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 24 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 24 lukuun, sellaisena kuin se on laeissa 531/2000, 585/2005 ja 685/2009, uusi 10 a § seuraavasti:

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkamisesta

10 a §

Seksuaalinen häirintä

Joka tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemat-

tomuutta luomalla uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin sanallisella, sanattomalla tai fyysisellä, luonteeltaan seksuaalisella ei-toivotulla käytöksellä, on tuomittava *seksuaalisesta häirinnästä* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 2009

Päivi Räsänen /kd